49. **KRACHT EN GEZAG VAN GEWIJSDE** – De rechterlijke uitspraak heeft altijd *gezag van gewijsde*. De veroordelingen die zij bevat, gaan uit van de rechterlijke macht en moeten als dusdanig steeds gerespecteerd worden. Wat vervat is in de rechterlijke uitspraak moet geacht worden waar te zijn, ongeacht beweringen tot het tegendeel, zolang tegen de uitspraak geen succesvol rechtsmiddel ingesteld werd[174]. Het gezag van gewijsde waarborgt eigenlijk de onveranderlijkheid van het rechterlijk oordeel en maakt in het kader van de rechtszekerheid ook een definitief einde aan een geschil. Het bindt de procespartijen. Het strekt zich uit tot wat beslist is, maar ook tot wat aan de grond lag van die beslissing (de *oorzaak*)[175]. Het voorkomt op die manier ook dat een bepaalde zaak die al gewezen is, opnieuw voor de rechter wordt gebracht. Door de recente wijziging van artikel 23 Ger.W. is nu ook uitdrukkelijk bepaald dat, zelfs indien men de zaak krachtens een andere rechtsgrond inleidt, een vordering met eenzelfde feitelijke oorzaak niet nogmaals voor de rechter kan gebracht worden (behalve wanneer de vorige rechter van die rechtsgrond geen kennis *kon* nemen[176]). Wie geconfronteerd wordt met een vordering waarover tussen dezelfde partijen al geoordeeld werd, kan in elke stand van het geding de exceptie van gewijsde inroepen[177]. Het zijn evenwel enkel de procespartijen zelf die deze exceptie kunnen opwerpen; de rechter doet dat niet ambtshalve, gezien het gezag van gewijsde de openbare orde niet raakt (art. 27, tweede lid Ger.W.)[178]. Het is bovendien relatief en geldt in principe dus enkel ten aanzien van de partijen; al kan een vonnis ook tegengeworpen worden aan derden, als vrij bewijsmiddel en meer bepaald een vermoeden *juris tantum*, onder voorbehoud van een vordering in derdenverzet[179].

Niet alle rechterlijke uitspraken hebben echter ook *kracht van gewijsde*. Een uitspraak heeft pas kracht van gewijsde wanneer zij niet meer vatbaar is voor verzet of hoger beroep (art. 28 Ger.W.). Dit betekent sinds de Potpourriwetten, voor verstekvonnissen in laatste aanleg gewezen (cf. art. 617 Ger.W.), dat de verzetstermijn onverrichterzake zal moeten verstrijken (of het ingestelde verzet afgewezen zal moeten worden), vooraleer van kracht van gewijsde sprake kan zijn (art. 1047 Ger.W.). Voor tegensprekelijke vonnissen en ver-

174. Ch. VAN REEPINGHEN, *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, Brussel, *BS* 1964, 60, 29.
175. Gent 12 juni 2007, *P&B* 2008, 241.
176. Het betreft vooral de vordering van de burgerlijke partij voor de strafrechter; die laatste kan immers enkel toepassing maken van de artikelen 1382 e.v. oud BW terwijl mogelijk ook andere risicoaansprakelijkheden aan de orde zijn waarvan enkel de burgerlijke rechter kennis kan nemen. Cf. G. JOCQUÉ, "Artikel 23 Ger.W.: het gezag van gewijde gewijzigd", *RW* 2018-19, 28, 1082.
177. Dit kan evenwel niet voor het eerst gebeuren in graad van cassatie.
178. J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN en B. VANLERBERGHE, *Handboek Gerechtelijk Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 154.
179. Arbh. Luik 22 oktober 2018, *Ius & Actores* 2019, 1-2, 219.

stekvonnissen in eerste aanleg zal de beroepstermijn onverrichterzake moeten verstrijken, of zal het beroep afgewezen moeten worden, of zal bij verstek in graad van beroep de verzetstermijn tegen de resulterende uitspraak in laatste aanleg onverrichterzake moeten verstrijken. Merk op dat (behoudens een andersluidende bepaling) in burgerlijke zaken alleen de betekening van de uitspraak aan de tegenpartij de termijnen voor verzet of hoger beroep doet lopen (art. 57 Ger.W.)[180].

Merk nog op dat het gezag en de kracht van het rechterlijk gewijsde niets te maken hebben met een of ander vermoeden van absolute waarheid. Het blijft perfect mogelijk dat een vonnis in eerste aanleg, dat dus gezag van gewijsde heeft, totaal hervormd wordt na hoger beroep. Zolang de eerste beslissing niet vernietigd wordt overeenkomstig artikel 20 Ger.W., geldt zij echter onverkort en moeten haar gevolgen gerespecteerd worden.

Kracht en gezag van gewijsde mogen op hun beurt niet verward worden met de *uitputting van rechtsmacht*. De regel van uitputting van rechtsmacht is gericht aan de rechter en houdt in dat die laatste in eenzelfde procedure en eenzelfde aanleg niet tweemaal mag beslissen. Diezelfde rechter mag met andere woorden niet terugkomen op een uitspraak die eerder geveld werd[181].

Titel IV. Rechtsbijstand

De Grondwet is categoriek: eenieder heeft recht op juridische bijstand (art. 23, 2° Gw.; zie in dezelfde zin ook art. 6, eerste lid EVRM). Helaas kan niet iedereen die bijstand betalen. Om die reden heeft de wetgever moeten[182] voorzien in een systeem van rechtshulp dat twee luiken heeft: er is enerzijds de gekende (inhoudelijke) juridische eerste- en tweedelijnsbijstand in de vorm van onder meer de '*pro Deo*' raadslieden (art. 508/1 e.v. Ger.W.)[183], maar anderzijds ook de bijstand *in pecunio,* die betrekking heeft op de kosten van de rechtspleging zelf en die de *kosteloze rechtspleging* genoemd wordt (art. 664 e.v. Ger.W.). Het is vooral deze laatste vorm van rechtsbijstand, die

180. Zie in dat verband meer uitgebreid *infra*, rn. 912.
181. Zie bijvoorbeeld Beslagr. Gent 5 oktober 2004, *P&B* 2005, 109.
182. De internationale druk was groot. Cf. J. LAENENS, K. BROECKX en D. SCHEERS, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 307, met verwijzing naar de daar geciteerde rechtspraak en rechtsleer.
183. Gedurende enkele jaren was ook aan een 'pro Deo' advocaat meestal een kleine vergoeding verschuldigd. Het artikel 508/17 Ger.W. werd echter vernietigd door het Grondwettelijk Hof, dat dit een aanzienlijke inperking vond van het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd in onder meer artikel 23 Gw. (GwH 21 juni 2018, *NjW* 2018, 392, 880-884, met noot W. VANDENBUSSCHE, "Verplichting om forfaitaire bijdragen te betalen aan pro-deo advocaat").

echt relevant is voor de gerechtsdeurwaarder. In wat volgt, wordt de systematiek van de rechtsbijstand besproken; in het onderdeel 'Kantoorbeheer' wordt verder ingegaan op de praktische en boekhoudkundige implicaties ervan voor de gerechtsdeurwaarderskantoren[184].

De regeling verschilt evenwel gevoelig naargelang het een burgerlijke (Hoofdstuk A) dan wel een strafrechtelijke zaak betreft (Hoofdstuk B).

Hoofdstuk A. In burgerlijke zaken

50. **Begrip** – De rechtsbijstand *in pecunio* is er in burgerlijke zaken op gericht om de kostprijs van de rechtspleging zoveel mogelijk te drukken voor de begunstigde. Om die reden zullen verzoekende partijen die tot deze '*kosteloze rechtspleging*' toegelaten zijn, ontslaan worden van de verplichting om rolrechten, uitgifterechten, registratierechten en dergelijke meer te voldoen. Bovendien zullen gerechtsdeskundigen en instrumenterende openbare en ministeriële ambtenaren (zoals dus ook de gerechtsdeurwaarder) ertoe verplicht zijn om kosteloos hun ambt te verlenen.

De term '*kosteloos*' is natuurlijk misleidend. De rechtsgang van de begunstigde is hoegenaamd niet kosteloos: het is alleen zo dat de kosten gedragen worden door de Schatkist. In de regel zal de Schatkist de betaalde kosten later terugvorderen van de tegenpartij, of, afhankelijk van de omstandigheden, zelfs van de begunstigde van de bijstand zelf (cf. art. 693 e.v. Ger.W.). Specifiek voor de gerechtsdeurwaarder die gelast wordt met een tenuitvoerlegging geldt ook dat de kosten in dat geval onverminderd ingevorderd kunnen worden bij de tegenpartij, die immers niet geniet van de gunst van kosteloze rechtspleging[185].

51. **Toepassingsgebied** – De rechtsbijstand kan verleend worden voor het voeren van een (beperkt) aantal frequent voorkomende rechtsplegingen (art. 665 Ger.W.). Het betreft de meeste procedures voor gewone of administratieve rechtbanken en voor de scheidsgerechten, ook op eenzijdig verzoekschrift, maar ook de tenuitvoerlegging van uitvoerbare titels, desgevallend in de hele Europese Unie.

In de cassatierechtspraak wordt aangenomen dat de kosten van betekening van het resulterende vonnis gedekt worden door de rechtsbijstand voor het voeren van de procedure, nu zij toch noodzakelijk is voor daadwerkelijke rechtspleging[186]. Anderzijds staat de navolgende tenuitvoerlegging volledig

184. Cf. *infra*, rn. 805 e.v.
185. Cf. *infra*, rn.56.
186. Zie wat betreft de betekening, bijvoorbeeld Cass. 2 oktober 2014, *Ius & Actores* 2015, 2, 225-230.